

Kopeckého výbor (i když vydavatel ponechal stranou hry Pavla Kyrmežera a Jiřího Tesáka Mošovského — zřejmě s ohledem na rozsahové možnosti edice a především proto, že skladby připomenutých autorů jsou dostupné v vydání Mileny Cesnakové-Michalcové z 50.—70. let našeho století) umožňuje dnešním čtenářům, aby si utvořil opravdu plastický obraz české dramatické tvorby renesančního období. Ta je zde představena ve své tematické i žánrově rozrůzněnosti (biblické drama, světské hry z vesnického i městského prostředí), s různou mírou divadelnosti (kolísající od literárního dialogu až po skutečný tvar dramatický), ve svém sepětí s domácím dramatem doby předhusitské (patrně je zvláště ve hře Šimona Lomnického), v četných vazbách k soudobé dramatické evropské (hlavně německé i polské) a se svým vlivem na další vývoj českého dramatu (především na polodivovou tvorbu pobělohorské doby).

Přes připomenutou pestrost skladeb a různou provenienci zdrojů, z nichž větší jejich část čerpala, vykazují hry pojaté do výboru řadu shodných rysů. Snad nejmarkantnější je jejich velká otevřenost vůči soudobému světu. V Tragedii aneb Hře žebračů, v Selském masopustu i v dalších skladbách (včetně her s náměty převzatými z bible) je pozoruhodné množství konkrétních detailů obrazějících skutečný soudobý život na venkově i ve městě, cenných zvláště pro kulturní historii, etnografi a folkloristiku. Nejde však jen o jednotlivé tematické prvky. Rovněž ideová problematika her i autorský přístup k ní svědčí o tom, že české drama doby renesanční nejen obrazilo soudobou skutečnost, ale také spoluvytvářelo tehdejší duchovní klima založené na vědomí potřebnosti koexistence v složitě diferencovaném celku.

Alespoň připomenutí zaslouhuje pořadatelova intence, vyjádřená v samém začátku vydavatelských poznámek. Není bez zajímavosti, že Jirečkova edice (Staročeské divadelní hry I, 1878), pořízená v době, kdy historismus patřil k výrazným rysům českého myšlení, byla motivována záměry výhradně učeneckými. Naproti tomu Kopeckého výbor vychází v situaci, kdy řada skutečností se zdá svědčit, že v duchovní sféře dnešní dominuje — nejen povrchově — ahistorismus, a přece vydavatel svou publikaci spojuje s širšími aspiracemi: „Cílem této knihy je zpřístupnit dnešnímu čtenáři významná dramatická díla z období renesance a dát tím podnět k jejich dalšímu zkoumání a eventuálně i k moderním divadelním adaptacím“ (s. 337). Předpoklad možnosti, že se výbor setká s aktivním ohlasem i u dnešních divadelníků, není v tomto případě z oblasti zbožných přání; k sympatickým rysům Kopeckého spisu patří mj. i to, že se nespokojuje výkladem editovaných textů jako jevů literárněhistorických, ale stopuje rovněž jejich inspirativní přitažlivost pro moderní umění a její doklady nachází v tvorbě E. F. Buriana, O. Máchy i v umění naší přítomnosti.

Karel Palas

Jan Jakub Canis: Knížka o studiu práva. Blok, Brno 1986, 24 s.

Za jeden z nejnámějších a nevýznamnějších objevů v dějinách lidstva považujeme knihtisk. Přispěl nejen k rychlejšímu a většímu rozvoji vědy a vzdělání, ale napomáhal i snazšímu styku širokého okruhu čtenářstva s literárními hodnotami. Již z předchozích století jsou doloženy pokusy Číhanů o mechanické rozšíření textů. Teprve však 15. století, nesoucí s sebou rozbahy hospodářský a kulturní spojený s rozkvětem vrstvy měšťanstva, zvýšilo úsilí o levnější a rychlejší rozmnožování jak textů denní potřeby, tak textů uměleckých a vědeckých. Guttenbergův vynález se klade do období kolem roku 1445.

Jednou z příznivých podmínek poměrně rychlého rozšíření knihtisku v Čechách a na Moravě byl rozvoj školství, zvláště ve městech, a s ním spojený růst počtu čtení schopných jedinců. Po Plzni a Vimperku knihtisk zakotvil i na Moravě. Průkopníkem moravského knihtisku se stalo Brno (v Praze se začalo tisknout o rok později v roce 1487). Dne 7. října 1486 zde byla vytištěna, pravděpodobně tiskaři Matthiasem Preinleinem a Konradem Stahelem, první kniha na Moravě, Agenda Olomucensis. Ani Preinlein, ani Stahel nebyli začátečníky v černém umění. Svě vědomosti a dovednosti si do Brna přinesli ze svých předchozích působišť, zejména z renesančního Benátek. Tisky, které produkovala brněnská tiskárna v prvotiskovém období (do roku 1500), jsou buď německé, nebo latinské. Tato evropská univerzálnost svědčí o zhotovování tisků na zakázku institucí z jiných blízkých kulturních center, kde se knihtisk ještě neuchytil.

K 500. výročí brněnského knihtisku vybral a doslovem opatřil Milan Kopecký traktát Jana Jakuba Canise De modo in iure studendi libellus, vytištěný v Brně roku 1488. Přepis tohoto latinského humanistického spisku a jeho první překlad pořídila Jana Nechutová. Tak se v edici paralelně objevují vybrané pasáže originálního textu a jeho českého překladu. Již z názvu je patrné, že ani tento světský naučný text (návod pro nastávající studenty práv) italského právníka, přednášejícího na univerzitě v Padově, nebyl určen pro potřeby Brna, kde v té době univerzita neexistovala. Z tohoto faktu vychází i jedna ze dvou otázek, které v doslovu Milan Kopecký položil: Komu byl tisk určen? Kopecký předpokládá objednávku blízkých univerzitních měst (Bratislava, Krakova, Vídně), kde se tehdy netisklo. Druhá otázka zní: Jak se Canisův text do Brna dostal? Zde nabízí

řadu hypotéz: Přinesli jej studenti studující v Itálii, zalíbilo se Preinleinovi a Stahelovi typografické vybavení knihy a vzali ji s sebou do nového působiště, nebo se spis dostal do Brna oklikou přes královský dvůr v Budíně, kde žili čeští vzdělanci? Můžeme doufat, že další studium brněnských prvotisků, dlouho opomíjených pro jejich „nenárodní“ charakter, přinese určitější odpověď.

Zásluhou grafické úpravy má čtenář možnost nejen se seznámit s obsahem traktátu, ale prohlédnout si i reprodukci jednoho z nejhezčích brněnských prvotisků, ze kterých je patrná Stahelova-Preinleinova dlouholetá tiskařská praxe.

Tato drobná publikace, vydaná v roce 500. výročí brněnského knihtisku, vyšla pouze v omezeném nákladu jako neprodejný propagační tisk, což znesnadňuje široké čtenářské obci se s ním seznámit. Nejen „studenti práva“ by patrně uvítali další vydání Canisova i dnes v mnohém aktuálního traktátu, pokud možno v jeho plném znění.

Eva Rusínová

Slovenský Dekameron, takzvaný větší. Zostavil a spracoval **Jozef Minárik.** Tatvan, Bratislava 1987, 242 s.

V posledních letech bylo na Slovensku vydáno mnoho památek starší slovenské literatury. Zásluhu o tuto ediční explozi má především Jozef Minárik, docent filozofické fakulty v Bratislavě. Z jeho edic uplynulého desetiletí jmenuji alespoň *Veselé príbehy a výroky* od Josefa Ignáce Bajzy (1978), *Amor diktoval, lásku spisoval* (1979), *Po chodníčkoch kamenných, po cestičkách krvavých* (1980), *Slovenský Dekameron, takzvaný menší* (1980), *Rímske príbehy* (1981) a *Sanopašnou violu da gamba* (1984). Jde o literaturu dochovanou v rukopisech i tiscích, zčásti veršovanou, zčásti prozaickou. Poslední edicí tohoto druhu je kniha uvedená v záhlaví recenze.

S „menším“ Dekameronom má „větší“ mnoho společného: originální úvod, rozdělení rozprávek do deseti dní, osobu vypravěče, prozaickou formu, humorné ladění, rozvernou tematiku milostnou, pijanskou, dobrodružnou i poučnou a pramenné východiško. Pod boccacciovský název zařadil Minárik do obou knih rozprávky ze širokého časového rozpětí — od 15. do 19. století. Vytvořil tak dodatečně analogii světové knihy italské renesance. Na rozdíl od Boccacciových deseti vypravěčů je zde však vypravěč jeden: vtipný mnich Atanázius, který z různých zásuvek své obrovské skříně vytahuje celky se shodnou tematikou. Uvedená Minárikova literární fikce souvisí s existencí literáta a veselého vypravěče toho jména, který v 17. století na Slovensku působil.

Z hlediska české literatury je kniha cenná pro řadu stejných nebo podobných témat a motivů vyskytujících se v naší rozprávkové literatuře od překladu Gest Romanorum až hluboko do 19. století. Tak např. 9. povídka na s. 86 je totožná s látkou povídky B. Němcové *Chytrá horákyňe*. Tato literatura, patřící hlavně k žánrům exempla, bajky, novely, se zřejmě stěhovala z klášterních i světských ohnisek francouzsko-italsko-německých k západním Slovanům a ovlivnila rozvoj jejich domácí zábavné tvorby. Avšak na rozdíl od Poláků, jejichž „dawna facecja“ se od padesátých let těší velkému badatelskému a edičnímu zájmu, a na rozdíl od Slováků, kteří si z roztroušených pramenů sestavili několik souborů, můžeme se my prokázat pouze několika náběhy. Pomineme-li průkopnické pokusy z 19. století V. B. Nebeského a B. V. Spiessie, musíme uvést především Václavkovy *Historie utěšené a kratochvilné* (1941), Grundovy *Kratochvilné rozprávky renesanční* (1952) a Kopeckého *Komu ženu svou poručiti a jiné kratochvilné rozprávky* (1986). Jen z těchto edic lze poznat, kolik materiálů zůstalo zatím stranou. Václavek a Grund pořídili pouze výběry z rozsáhlé produkce, Kopecký vydal jen druhou část Prostějovského sborníku (vydání by si jistě zasloužila i ta první). Bohatou studnici této rozprávkové literatury jsou i postily, v nichž najdeme množství exemplů, jak před časem naznačil výbor Kopeckého ze čtyř homiletiků pod názvem *Starší slezští kazatelé* (1970).

V případě Dekameronu se Minárik neobával různorodosti pramenů a ani přejímání materiálů ze svých předchůzích edic. A tak čerpá z Římských příběhů a z Historie sedmi mudrců z poloviny 15. století a pak až ze spisů druhé poloviny 18. století, tj. ze spisů J. Fándlyho, J. I. Bajzy, J. Sekáče i z anonymních děl Kúsky kleriků pro zábavku laiků, Ostrovtipné nápady a veliké cigánství i hádky, Chyrost, opovázlivost, ale i vyvýšenost jistého synka Imre řečeného, a dokonce i z autorů 19. století J. Jamricha ml., J. Francisciho, L. Reusse, S. Tomášika a S. Czambla. Svě prameny uvádí Minárik souhrnně na závěr, nikoli však u jednotlivých rozprávek, což neprospívá orientaci ani dalšímu bádání. To je ovšem vysvětlitelné z Minárikovy ediční metody.

Není to metoda vědecká v pravém slova smyslu. Minárik původní text různě upravuje, tj. jazykově a stylově, ale také jej zkracuje a přeskupuje i doplňuje či rozšiřuje pasážemi odjinud převzatými. Některé texty musel přeložit do nové slovenštiny z latiny. Jeho knihy nejsou kritickými edicemi starých textů, ale jejich pronikavou úpravou pro dnešního čtenáře. Minárik zapojuje starou literaturu do nově mnohem těsněji než editoři čeští (a polští) a staví ji vedle současné novelistiky, nikoli do jejího protikladu, kam se stará tvorba dostává při tradičním respektování jazykové a stylové stránky.